

סוד כמוס לדבי

„סוד כמוס לדבי“, כתבה רבקה אליצור, ציירה אלונה פרנקל, הוצאת מסדה 1973, 28 עמ'.
 רבקה אליצור, שאחד מספריה, „שלום לך אורחת“ — שהוא אולי הידוע ביצירותיה — העשיר את ספר רות הילדים שלנו, מגישה לנו ספר שירי ילדים חדש, הנקרא „סוד כמוס לדבי“. גם כאן, כבשאר ספריה, מגלה הסופרת-המשוררת הבנה רבה לנפש הילד. השירים עוסקים בחיי יום-יום של הילד בגיל הרך, ובאים בהם לידי ביטוי בעיותיה מיטאלותיה, „חט-איו“ הגדולים והקטנים. אין מחסור ב־משברים, שבהם נתן הילד הצעיר וה־מבוגרים — ובעיקר אמא־אבא — אי־נם מבינים אותו. מפאת הניגוד בין מושגי הילד בגיל הרך לבין אלה של המבוגר, ומפאת השוני המוחלט בין סולם הערכים שלו לבין זה של הוריו — נתקל הילד באי־הבנה כמעט על כל צעד ושעל.

107

בשיר הראשון, „סוד כמוס לדבי“, שעל שמו נקרא הספר כולו, מתאוננת ילדה, שאמא אינה אוהבת אותה עוד... „ואפילו לא נשקה לי, רק אמרה לי „לילה טוב“ והלכה אל דבי דב“.

כי היום את התינוק
 קצת דחפתי רק בצחוק
 הוא בכה, קיבל מכה
 באה אמא... לא צעקה.
 הסתכלה בי ושתקה,
 נשברה כוס חרסינה
 דבי... לא בכוונה
 הכדור קפץ פשוט
 אל הכוס בלי רשות...“

ועוד קרה, שהמים נשפכו מן האמ־בטיה והגיחו משם בצורת נחל מים אל השטיח... ועוד ועוד.
 עצובה הילדה ועל דבי דב מוטל התפקיד להרגיע אותה. בלחישות הוא מוסר לה...
 „סוד כמוס גדול גדול:
 אמא לא כועסת עוד
 אמא כבר... מאד מאד“

ובאמת, אמא התפייסה ולחשה לילדה „מתוקה“ ונתנה לה נשיקה, אך לפי הצעתו של דבי מעמידים שניהם פנים שהם כבר ישנים. הילדה מאשרת:
 „דבי דבי דבי דב
 די עכשיו הכל כבר טוב
 דבי... דבי... לילה טוב.“

כך מגיעה „הטרגדיה“ בחיי הילדה לקיצה המוצלח בעזרת דבי וכמובן גם

בעזרת המציאות. אמא הבינה בסופו של דבר, שאי אפשר להירדם ללא התפייסות...

בשיר „בן יקר“ לא הבינה אמא כלל, שבנה יאיר רק רצה לשמח אותה בציירו על קירות החדר בית, ילד ושמש בצבעים מרהיבים.

כמה מופתע יאיר כשאמא הורסת הכול והרי הוא היה בטוח, שתשמח ותקרא לו בן יקר. במקום זאת היא מכנה אותו „יאיר ילד רע“.

...ואמא כועסת

הבית הורסת

וילד ושמש... די. אין להכיר...
 גם כאן בא בסוף „הפיוס“ בין אם ובנה הילד מצייר את ציוריו הבאים בדרך המקובלת — על גבי נייר — וזוכה למחמאות מצד אמו. סיום זה יש בו דבר אחד שאני מסתייגת ממנו: „הצהרתה“ של אמא, שהיא „רק כעסה בצחוק“. „הצהרה“ זו מיותרת ובמקרה זה אף „חורגת“ ומזיקה, כי אינה כנה, שהרי בצדק כעסה אמא ועל הילד לדעת זאת.

קשיי הסתגלותה של גלית לגן־היל־דים ביום הראשון לביקורה שם מוצאים גם הם הד בספרה של רבקה אליצור. שם השיר „ביום הראשון של הגן“. „יודעי דבר“ בין ילדים והורים מודעים לעובדה, שחבלי ההסתגלות בדרך כלל כואבים ואף ממושכים יותר. נשאלת השאלה אם טוב לצייר את המציאות בצבעים ורודים מדי.

נהניתי מאד מן השיר „השמיכה

של רחלי". אהבתה של הילדה לשמיכה המרופטת, שרק בעזרתה היא יכולה להירדם ושהיא מעדיפה אותה על ה-שמיכה החדשה היפה — מתנת סבתא — מובנת מאוד לכל הקרוב לעולם הילדים. אכזבתם של המבוגרים מכך, שהילד בוחר בחפץ ישן ומרופט — יהא זה צעצוע או כל דבר אחר — ומעדיף אותו על מתנות יקרות "חד-שות", גדולה לעתים ויוצרת מתח בניהם לבין הילד שרצו לשמחו. בשיר "אתי" מתוארת באמפטיה רבה "קנאת אחים".

כאן נוגעת המשוררת באחת הבעיות המרכזיות של הילדים שעדה להן כל מש-פחה, בה גדלים ילדים בני גילים שר-נים. קנאתו הרבה של אתי מתבטאת בחיקוי אחיו הקטן, אך הוא "מבריא" במהירות ומתבגר בן רגע כשמציע לו אבא לטייל לגן-החיות, טיול שעורכים אותו רק עם ילד גדול...

"ויצאו לטיול לבדם
אב ובנו הגדול החכם"
כאן נרמז בבירור כיצד אפשר לטפל בקנאת אחים: תשומת-לב ועי-סוקים מתאימים לבן הגדול, החש עצמו מקופח.

כל השירים שהזכרתי, וגם האחרים, מעידים על הבנתה הרבה של המשוררת לבעיות הילד בגיל הרך. הם מבוססים על הכלל הפסיכולוגי החשוב, שהילד אמנם "סוטה" לעתים קרובות בהתנה-רותו מפאת ריגושי הסדרים, או משום שאינו מבין את עולם המבוגרים ואת

דרישותיהם, אך "איננו ילד רע". הוא זקוק לגישה אוהדת ומבינה מצד המ-בוגרים, ליחס מבין ועם זאת לא ותרני כי אם מדריך ומחנך — על מנת לה-ביא את הפעוט להבנת המציאות ו-קבלתה. "התורה" כולה כתובה בשפה ברורה ונאה, בחרוזים בעלי קצב שונה בכל שיר.

האיורים הם מעשה ידיה של אלונה פרנקל, אחת הציירות של "הגל החדש" בספרי הילדים של ימינו (ספרה של עליזה סטרוד, "צמד חמד", אורג גם הוא בידיה). האיורים כאן הם בשחור לבן, בולטים, מוקפים בלבן על דפי הרקע הוורודים-כתומים. אפשר לכנותם גיאומטריים-סימטריים. הקו הברור ו-המוגדר שולט בהם. ראשי הדמויות — מבוגרים, ילדים או חיות — עגולים ברובם: העיניים, האף והפה מסימנים בנקודות שחורות ובחצאי עיגולים ומז-כירים ציורי ילדים. הסגנון הומוריסטי, אך ללא קריקטורה טהורה. בקיצור, סגנון חדש, שאני מתקשה להגדירו ולהעריכו. קשה לומר, שהם "כושכים את הלב" של הילדים, אך אין ספק שהם כושכים את עין המבוגר.

איורים רבים מוקפים שטחים לב-נים גדולים מאוד, כך שהם תופסים את רובו של העמוד וכאן אני רואה את חסרונם: השירים עצמם מודפסים באותיות זעירות למדי ונדחקים לצד ב-צניעות מוגזמת, והרי אין המדובר כאן בספר תמונות לפעוטות שמילד היו שוליות, כי אם בספר שירים, ותפ-

קיד האיורים להחיות וללוות אותם. כאן מתעוררת השאלה: למי נועד הספר? גיבורי השירים הם ילדים בגיל רך, שבעיותיהם אינן ברורות להם ע-צ-מם, כי אם לאחיהם הגדולים ולמבוג-רים שבסביבתם. אך האח והאחות, תלמידי כיתות ב' וג', זקוקים לאותיות גדולות יותר ואילו המבוגרים — כלר-מר ההורים, הדודות, הגננות המורים — אינם זקוקים לאיורים ממין זה ול-שטחים העצומים שעליהם הם משת-ר-עים. לדעתי יש פער בין השירים-הציור-

רים לבין מטרתו ותפקידו של הספר. אני רואה את חיוניותו של הספר לא כמכשיר ביד המבוגר על מנת לקרוא לפני הילד, כי אם כמדריך למבוגר כיצד להבין את הילד, כמדריך הקולע למטרה יותר מספרי-חינוך עיוניים רבים. זהו המשותף לספר זה ולשיר-יה של לאה גולדברג ב"צריף", ל-שירים רבים של מרים ילן-שטקלים ושל משוררים אחרים. הספר ערוך בצורת אלבום וכריכתו נאה ונעימה למגע.

יוסף שה-לבן

מה מבלבלים הבלבלים

"מה מבלבלים הבלבלים", שירים מאת חנן שדמי, ציירה מיכל לשם, ספריית הפועלים, תשל"ד.

בשירי-הטבע לילדים אין המשורר חותר להביע את התרשמותו הוא, אלא את התרשמות הילדים מתופעה בעולם הדומם, הצומח והחי. שירי-טבע אלה "מדברים" ללבות הילדים, אם ניתן בהם ביטוי לאהבה יתירה, להתלהבות רבה או למחשבה מעמיקה — כתולדה של הסתכלות בתופעה כגון פרח מרהיב בצבעיו, בעל-חיים מופלא או עננים מגווני-צורות השטים אי-לשם במרומי השמיים.

בשירי-טבע למבוגרים רשאי המ-שורר להתעלם מהפרטים החיצוניים של

הגוף המתואר; הוא זכאי להחזיר לעצמו לתאר את הדברים בהתאם להלך-הרוח, שהם משרים עליו. לא כן בשירי-הטבע לילדים. הילדים, אף בגילם הרך, מבי-חינים — הבנתה דקה — בצלילים וב-גוונים; והמשורר חייב כאן להקפיד על הנאמנות בצבע ובצליל לאמת המצי-אותית.

חנן שדמי מטפל בזהירות יתרה בתר-פעות הטבע ומקפיד על כך, שהפרטים החיצוניים יתוארו כפי שהם קיימים במציאות הממשית. הנה לפנינו השיר "שממיות": "השממיות בקסם רב / מ-רקדות ריקוד-זנב / שמאל ימין / ימין שמאל / — ולפתע — מקפלות הן את הגוף / גם פרסה, גם כדור / — אחת, שתיים, שלוש / עמידה קלה על